

A fiatalkorúakkal szemben folytatott büntetőeljárások időszerűségével kapcsolatos vizsgálat nyilvános megállapításairól

A Legfőbb Ügyészség 2007. évben megvizsgálta a fiatalkorúakkal szemben folytatott büntetőeljárások időszerűségét, különös tekintettel az előzetes letartóztatásban lévő fiatalkorúak büntetőügyeire.

A vizsgálat célja a vonatkozó nemzetközi egyezmények ajánlásaira, valamint a hatályos jogszabályi rendelkezések előírásaira is figyelemmel annak megállapítása, hogy a fiatalkorúak azon büntetőügyeiben, amelyekben a nyomozás elrendelése és a jogerős bírósági határozat meghozatala között **egy évnél hosszabb** idő telt el

- miként alakult a büntetőeljárások egészének, valamint egyes szakaszainak tartama;
- melyek az eljárás elhúzódásának fő okai;
- az időmúlás miként befolyásolja az alkalmazható jogkövetkezmények megválasztását;
- hogyan érvényesül az eljárás során kívüli lefolytatásának követelménye az előzetes letartóztatásban lévő fiatalkorúak ügyeiben.

A vizsgálat tárgyát a fiatalkorú terhelteket érintő – és az azokkal egy tekintet alá eső ún. „vegyes” – büntetőügyek képezték, beleértve a fiatalkorúak ellen indult azon büntetőügyeket is, amelyekben a nyomozás az ügyészség hatáskörébe tartozott.

A vizsgálatot a fellebbviteli főügyészségek és a megyei (fővárosi) főügyészségek a 2006. I. félévében jogerős bírósági határozattal elbírált ügyekre nézve végezték el.

Iránvadó jogszabályok:

- Btk. (1978. évi IV. törvény) 108. §, 109. §, 118. § (1)-(2) bekezdés;
- Be. (1998. évi XIX. törvény) 29. § f) pont, 64/A. §, 72. § (3) bekezdés, 131-132. §, 136. §, 176. §, 187. §, 188. §, 193. § (5) bekezdés, 216. §, 220. §, 227. §, 260. § (4) bekezdés, 262/A. §, 263. §, 265. § (1) bekezdés, 266. §, 268. § (1) bekezdés, 272. §, 275. § (2) bekezdés, 278. § (1) bekezdés, 281. § (4)-(8) bekezdés, 282. § (3)-(4) bekezdés, 287. §, 305. § (1) bekezdés, 341. § (4) bekezdés, 358. § (1) bekezdés, 361. § (1) és (3) bekezdés, 363. §, 364. § (1) és (3) bekezdés, 366. § (4) bekezdés, 403. § (2) bekezdés, 447. § (1) bekezdés, 455. §;
- 1973. évi I. törvény vonatkozó rendelkezései;
- 1991. évi LXIV. törvény a *gyermek jogairól* szóló, New Yorkban 1989. november 20-án kelt Egyezmény kihirdetéséről, 37. cikk b) pont, 40. cikk 2. pont (III.) alpont;
- 1993. évi XXXI. törvény az *emberi jogok és alapvető szabadságok védelméről* szóló, Rómában, 1950. november 4-én kelt Egyezmény és az ahhoz tartozó nyolc kiegészítő jegyzőkönyv kihirdetéséről, 6. cikk 1. pont;
- 1997. évi LXVI. törvény a *bíróságok szervezetéről és igazgatásáról*, 9. §;
- 1997. évi LXVII. törvény a *bírák jogállásáról és javadalmazásáról*, 30. §, 37. §;

- 14/2002.(VIII. 1.) IM rendelet a bírósági ügyvitel szabályairól, 33-33/B. §;
- 23/2003. (VI. 24.) BM-IM együttes rendelet a belügyminiszter irányítása alá tartozó nyomozó hatóságok nyomozásának részletes szabályairól és a nyomozási cselekmények jegyzőkönyv helyett más módon való rögzítésének szabályairól 11. §, 66. §, 92-93. §, 108-109. §, 134. §, 136-139. §;
- 11/2003. (ÜK. 7.) LÜ utasítás a vádelőkészítéssel, a nyomozás törvényessége feletti felügyelettel és a vádemeléssel kapcsolatos ügyészi feladatokról 21. § (5)-(8) bekezdés, 37-38. §, 40. §, 63. § (3) bekezdés;
- 12/2003. (ÜK. 7.) LÜ utasítás a büntetőbíróság előtti ügyészi tevékenységről 16. §;
- 14/2003. (ÜK. 7.) LÜ utasítás a gyermek és ifjúságvédelmi ügyészi szakfeladatok ellátásáról 6-7. §.

A.

AZ EGÉSZ BÜNTETŐELJÁRÁS IDŐTARTAMÁRA VONATKOZÓ MEGÁLLAPÍTÁSOK

A fellebbviteli és a megyei (fővárosi) főügyészségek összesen **1 392** olyan ügyet vizsgáltak meg, amelyben a bíróság az ügy valamennyi terheltjével szemben – legkésőbb 2006. I. félévében – jogerős határozattal befejezte a büntetőeljárást és a nyomozás elrendelése, valamint a jogerős bírósági határozat meghozatala között **egy évnél hosszabb** idő telt el.

A vizsgált ügyekben lefolytatott büntetőeljárások **teljes tartamát** a következő táblázat szemlélteti:

A nyomozás elrendelésétől számított egy éven túl, 2006. I. félévében jogerős bírósági határozattal elbírált ügyek típusa és száma	A nyomozás elrendelésétől a jogerős bírósági határozat meghozataláig		
	1-2 év közötti	2-3 év közötti	3 év feletti
	idő telt el az ügyek %-ában		
Összes ügy („vegyes” és kizárólag fiatalkorúak ellen indult ügyek együtt): 1 392 db	56,46	25,71	17,83
Kizárólag fiatalkorú terhelték ellen indult ügy: 668 db	60,77	23,95	15,28
Olyan ügy, amelyben a fiatalkorú az eljárás egy vagy több szakaszában előzetes letartóztatásban volt: 116 db	45,68	30,17	24,15
Elsőfokú eljárásban jogerősen befejezett ügy: 1 066 db	59,66	23,63	16,71
A megyei bíróságok előtt indult ügy: 32 db	43,75	28,12	28,13

Megállapítható, hogy a vizsgált **összes ügy** valamivel több, mint felében (56,46 %-ában) a jogerős bírósági határozat az eljárás megindításától számított egy éven túl, de két éven belül született meg. Az összes ügy közel felében – 43,54 %-ában – tehát a büntetőeljárás teljes tartama meghaladta a két évet.

A két éven túl befejezett ügyek aránya a **kizárólag fiatalkorú terheltek** elleni eljárásokban kedvezőbb (39,23 %), az eljárás során (annak valamely szakaszában) **előzetes letartóztatásban** lévő fiatalkorú terheltek ellen indult ügyekben azonban rosszabb (54,32 %) az összes ügyben mért adatoknál. Az előzetes letartóztatásban lévő fiatalkorúak ügyeire vonatkozó további részletes megállapításokat az összefoglaló jelentés C. pontja tartalmazza. Az **elsőfokú** eljárásban jogerősen befejezett ügyek 40,34 %-ában, a **megyei bíróságok** előtt indult ügyek 56,25 %-ában haladta meg az eljárás tartama a két évet.

Az összes ügy 17,83 %-ában csak a nyomozás elrendelésétől számított három éven túl született jogerős döntés. Ez az arány az eljárás során előzetes letartóztatásban lévő fiatalkorú terheltek ügyeiben, valamint a megyei bíróságok előtt indult ügyekben kedvezőtlenebb (24,15 %, illetve 28,13 %).

Jelentős különbségek tapasztalhatók az eljárás időszerűségében az ügyek területi megoszlása szempontjából, amit a következő táblázat szemléltet:

A vizsgálatot lefolytató megyei (fővárosi) főügyészségek	A vizsgált összes ügy száma (db)	A nyomozás elrendelésétől a jogerős bírósági határozat meghozataláig eltelt idő		
		1-2 év közötti	2-3 év közötti	3 év feletti
		ügyek száma		
Főváros	280	101	88	91
Bács-Kiskun	76	46	18	12
Baranya	25	16	8	1
Békés	35	27	8	-
Borsod-Abaúj-Zemplén	157	116	36	5
Csongrád	37	21	11	5
Fejér	33	22	6	5
Győr-Moson-Sopron	30	14	9	7
Hajdú-Bihar	70	30	29	11
Heves	47	35	9	3
Jász-Nagykun-Szolnok	74	68	6	-
Komárom-Esztergom	65	20	18	27
Nógrád	37	25	9	3
Pest	175	70	44	61
Somogy	20	16	4	-
Szabolcs-Szatmár-Bereg	129	84	38	7
Tolna	25	19	3	3
Vas	16	11	2	3
Veszprém	37	29	5	3
Zala	24	16	7	1
Összesen:	1 392	786	358	248

Országos átlag:	100 %	56,46 %	25,71 %	17,83 %
-----------------	-------	---------	---------	---------

A fenti adatok arra utalnak, hogy általában ott a legkedvezőtlenebb a büntetőeljárás időszerűsége, ahol magasabb szintet ért el a bűnügyi fertőzöttség. Ennek megfelelően a *Fővárosban* az országos átlagnál kevesebb ügy (mindössze 36,06 %) fejeződött be két éven belül, viszont az országos átlagnál nagyobb arányban voltak a két és három év között (31,42 %), illetve a három éven túl (32,50 %) befejezett ügyek. Ugyanez a helyzet *Pest megyében*, ahol a két éven belül befejezett ügyek aránya 40 százalék, a két- és három év között befejezetteké 25,14 %, a három éven túl elintézett ügyek aránya pedig 34,85 %, ami csaknem az országos átlag kétszerese.

Hiba lenne azonban a büntetőeljárás időszerűségének vizsgálata során kizárólagos jelentőséget tulajdonítani a bűnügyi fertőzöttség fokának. *Komárom-Esztergom megye* például ebből a szempontból nem tartozik a legkedvezőtlenebb adatokkal rendelkező megyék közé, ennek ellenére az időszerűségi mutatói országos szinten a legrosszabbak. Két éven belül itt mindössze az ügyek 30,76 %-a fejeződött be jogerősen (ami az országos átlag

felénél alig több), a két és három év között befejezett ügyek aránya az országos átlagnak nagyjából megfelelt (27,69 %), viszont a három éven túl befejezett ügyek aránya kiemelkedően magas volt (41,53 %), az országos átlag több mint kétszerese.

Ennek az ellenkezője figyelhető meg például *Borsod-Abaúj-Zemplén megyében*, ahol a bűnözés jelentős intenzitása ellenére az időszerűségi mutatók az országos átlaghoz viszonyítva határozottan jók. Az ügyek 73,88 %-át két éven belül befejezték, a két és három év között elintézett ügyek aránya az országos átlag alatt marad (22,92 %), és kifejezetten alacsony a három éven túl befejezett ügyek aránya (3,18 %) is.

A fenti példák azt mutatják, hogy az eljárás időszerűségének alakulásában az objektív okok mellett más tényezők is szerepet játszanak, amiből az következik, hogy az eljárások időszerűsége a hatályos jogi szabályozás keretein belül is javítható.

Az egész büntetőeljárás időtartamát a **kizárólag fiatalkorú terheltek** ellen indult büntetőügyekben területi megoszlás szerint a melléklet 1. számú táblázata tartalmazza. Az egész büntetőeljárás időtartamára vonatkozó adatok összevetése alapján megállapítható, hogy a kizárólag fiatalkorú terheltek ellen indult büntetőeljárások időszerűsége a fiatalkorúak eljárása alá tartozó összes ügy időszerűségéhez viszonyítva valamivel kedvezőbb. Az egy és két év között jogerősen befejezett ügyek aránya 4,31 %-kal magasabb, a két éven túl jogerősen befejezett ügyek aránya viszont ugyanennyivel alacsonyabb az összes ügyre jellemző adatoknál.

A kizárólag fiatalkorúak ellen indult büntetőeljárásokban is megfigyelhetők az eljárás időszerűségében fennálló jelentős különbségek az ügyek területi megoszlása szempontjából. A jelentős ügyérkezéssel rendelkező *Fővárosban* és *Pest megyében* az időszerűség mutatói az országos átlagnál rosszabbak (a *Fővárosban*: 40 %, 33,75 %, 26,25 %; *Pest megyében*: 41,23 %, 29,89 %, 28,86 %).

A legkedvezőtlenebb időszerűségi mutatókkal a kizárólag fiatalkorúak ellen indult büntetőügyekben is a bűnügyi fertőzöttség szempontjából középmezőnybe tartozó *Komárom-Esztergom megye* rendelkezik. A két éven belül elintézett ügyek aránya az országos átlagnak a fele (30,76%), a két és három év között befejezett ügyek aránya 15 %-kal magasabb az országos átlagnál (38,46 %), míg a 3 éven túl elintézett ügyek aránya az országos átlag kétszerese (30,76 %).

A pozitív példa ebben az ügytípusban is *Borsod-Abaúj-Zemplén megye*, ahol a magas ügyérkezés mellett is kiemelkedően jók az időszerűséget jellemző adatok. Az ügyek 92,75 %-ában egy és két év között befejezték a büntetőeljárást, két éven túl mindössze az ügyek 7,24 %-ában született jogerős határozat, három éven túl befejezett ügyet pedig a vizsgálat nem talált.

Az egész büntetőeljárás időtartamára vonatkozó megállapítások között kell megemlíteni, hogy a vizsgált ügyek közül 11 ügyben az első fokú ítélet hatályon kívül helyezését követő megismételt eljárásban született meg a jogerős határozat. Ezek közül hét ügyben húzódott el a büntetőeljárás (négy ügyben az eljárás tartama nem haladta meg a 2 évet, 5 ügyben 2 és 3 év között volt, 2 ügyben pedig 4 évnél is tovább tartott). Megállapítható tehát, hogy a

megismételt eljárásban befejezett ügyek hosszú pertartamai az összes ügy időszerűségére jellemző adatokat – az ilyen ügyek kis száma miatt – csak kevéssé befolyásolták.

B.

A BÜNTETŐELJÁRÁS EGYES SZAKASZAIRA VONATKOZÓ MEGÁLLAPÍTÁSOK

I.

A büntetőeljárás nyomozási szakasza

1) A nyomozás időtartama:

A nyomozás időszerűségének alakulását a következő táblázat szemlélteti:

Ügyek típusa és száma	6 hónapig	6-12 hó között	1-2 év között	2 éven felül	1 éven túl összesen
	tartott a nyomozás az ügyek %-ában				
Összes ügy („vegyes” és kizárólag fiatalkorúak ellen indult ügyek együtt): 1 392 db	55,45	35,12	7,68	1,75	9,43
Kizárólag fiatalkorú terheltek ellen indult ügy: 668 db	57,32	33,83	6,58	2,27	8,85
Olyan ügy, amelyben a fiatalkorú a nyomozás tartama alatt előzetes letartóztatásban volt: 92 db	44,56	46,73	8,71	-	8,71
Megyei bíróság előtt indult ügy: 32 db	28,15	59,37	9,37	3,11	12,48

A táblázatból megállapítható, hogy az **összes ügy** több mint a felében, (55,45 %-ában) a nyomozás hat hónapon belül befejeződött. Az ügyek 90,57 %-ában a nyomozás nem tartott tovább egy évnél, az ezt meghaladó tartamú nyomozások aránya 9,43 % volt. Két éven túli nyomozás az ügyek 1,75 %-ában fordult elő, a három évet meghaladó tartamú nyomozások aránya pedig az ügyek fél százalékát sem érte el (0,43 %).

A nyomozás tartamára vonatkozó adatokból az követhet, hogy a két éven túl jogerősen befejezett ügyek magas számának (az ügyek 43,54 %-a) indoka alapvetően nem a nyomozások elhúzódásában keresendő.

A kizárólag fiatalkorú terheltek ellen indult büntetőeljárásokban folytatott nyomozások időtartama alig tért el az összes ügyben folytatott nyomozások tartamától.

A **megyei bíróság** előtt folyamatban volt büntetőeljárásokban a hat hónapon belül befejezett nyomozások aránya az összes ügyben ennyi idő alatt befejezett nyomozásokhoz képest 27,30 %-kal alacsonyabb. Ennek nyilvánvalóan az a magyarázata, hogy az élet elleni bűncselekmények felderítése rendszerint időigényesebb, több szakértő bevonását teszi szükségessé, ezért az ilyen nyomozások gyors befejezése nem lehetséges. A megyei bíróság előtt indult ügyekben viszont az összes ügghöz képest 24,25 %-kal több a 6-12 hónapon belül befejezett nyomozások száma.

A nyomozások időtartama közötti eltéréseket az ügyek **területi megoszlása** szerint a melléklet 2. számú táblázata tartalmazza. A területi adatok alapján megállapítható, hogy 15 megyében nem volt két évet meghaladó tartamú nyomozás, és három évnél hosszabb ideig tartó nyomozás is mindössze két megyében (*Pest és Nógrád megye*), valamint a *Fővárosban* fordult elő. A nyomozás tartamát illetően nincs a megyék között olyan fokú eltérés, mint ami a büntetőeljárás teljes tartamát jellemzi. Az átlagtól csupán a *Főváros* és *Pest megye* mutatói térnek el jelentősen negatív irányban. Szükséges azonban kiemelni, hogy a büntetőeljárás teljes tartamát illetően a legrosszabb mutatókkal rendelkező *Komárom-Esztergom megyében* a nyomozás időszerűségét jellemző adatok határozottan jók, egy évet meghaladó tartamú nyomozás nem fordult elő, az ügyek több mint felében (66,1 %-ában) a nyomozást 6 hónap alatt befejezték.

A **kizárólag fiatalkorú terheltekkel** szemben folytatott nyomozások adatait területi megoszlás szerint a melléklet 3. számú táblázata tartalmazza. Az összes vizsgált ügghöz képest ezek az adatok annyiban jobbak, hogy 17 megyében nem volt két évet meghaladó tartamú nyomozás, és a 3 évet meghaladó tartam is csupán a *Fővárosban* és *Nógrád megyében* fordult elő. A nyomozások időszerűségét jellemző adatok a *Fővárosban* és *Pest megyében* voltak a legkedvezőtlenebbek.

A büntetőeljárás időszerűségét hátrányosan befolyásolja az eljárás **felfüggesztése**. A vizsgált 1 392 ügyből 87 ügyben került sor a nyomozás felfüggesztésére. Ebből 51 ügyben a felfüggesztés tartama nem haladta meg a 3 hónapot, 11 ügyben 3-6 hónap, 9 ügyben 6-12 hónap, 12 ügyben 1-2 év, 4 ügyben pedig 2-3 év közötti időtartamú volt. A felfüggesztéssel érintett büntetőügyekre vonatkozó adatokat – eljárási szakaszok szerinti bontásban – a melléklet 4. számú táblázata tartalmazza.

Tekintettel arra, hogy az ügyek több mint felében (62 ügyben) a nyomozás felfüggesztésének tartama nem haladta meg a fél évet, ezért megalapozottnak tűnik az a következtetés, hogy a felfüggesztés ugyan hátrányosan befolyásolta a büntetőeljárás nyomozási szakaszának a tartamát, azonban a büntetőeljárások elhúzódásában nem játszott meghatározó szerepet. Kivételesen azonban előfordult, hogy a felfüggesztés jelentősen megnövelte a nyomozás időtartamát, és ezzel hozzájárult az egész büntetőeljárás elhúzódásához.

Azokban az ügyekben, amelyekben az eljárás felfüggesztése nem meghatározott időtartamra történt, az ügyészek általában hat hónap elteltével tájékoztak arról, hogy a felfüggesztés okai változatlanul fennállnak-e.

Megállapítható továbbá, hogy a nyomozások elvégzését követően a nyomozó hatóságok összesen 59 ügyben (az összes ügy 4,2 %-ában) **túllépték** a Be. 193. §-ának (5) bekezdésében meghatározott határidőt és késedelmesen küldték meg a nyomozás iratait az ügyészeknek. A határidő túllépés legrövidebb tartama 5 nap, leghosszabb tartama 64 nap volt. Az érintett ügyek számára, valamint arra figyelemmel, hogy a határidő pár napos túllépése volt a jellemző, a késedelemnek az eljárások elhúzódásában nem volt számottevő szerepe.

2) A nyomozás időtartamát befolyásoló ügyészi intézkedések:

A nyomozás időtartamát az ügyészek **közvetlenül** az alábbi módon befolyásolták:

A Be. 64/A. §-a alapján soron kívül végezték el a nyomozást 18 ügyben, az összes ügy 1,29 %-ában, többnyire az ügyész rendelkezése alapján (a *Fővárosban* 14, *Bács-Kiskun megyében* 2, *Fejér* és *Hajdú-Bihar megyében* 1-1 ügyben történt ilyen ügyészi intézkedés).

A *Jász-Nagykun-Szolnok Megyei*, a *Komárom-Esztergom Megyei* és a *Vas Megyei Főügyészség* a vizsgálat során talált olyan ügyeket, amelyekben fennálltak ugyan a soron kívüli eljárás lefolytatása elrendelésének a törvényi feltételei, a nyomozás azonban valamennyi esetben olyan rövid időn belül (hat hónap alatt) befejeződött, hogy szükségtelen volt az eljárás gyorsítása érdekében intézkedni.

Az ügyészek az ügyek 2,22 %-ában (31 ügyben) a nyomozó hatóság előterjesztése ellenére nem hosszabbították meg a nyomozás határidejét, hanem határidő tűzésével annak befejezésére adtak utasítást. A *Fővárosban* 7, *Pest megyében* 13, *Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében* 6, *Borsod-Abaúj-Zemplén megyében* 2, *Baranya megyében*, *Hajdú-Bihar megyében* és *Somogy megyében* 1-1 ügyben jártak el ilyen módon.

A rendőrség önállóan végzett nyomozásának törvényessége felett gyakorolt felügyelet során – a fokozott ügyészi felügyelettel érintett ügyeken kívül – az ügyészek 110 ügyben (az ügyek 7,9 %-ában) egyszer, 10 ügyben pedig több alkalommal is kifejezetten a nyomozás elhúzódása miatt intézkedtek.

A vizsgálat összesen 12 olyan ügyet tárt fel (az összes ügy 0,86 %-a), amelyben annak indokoltsága ellenére elmaradt a nyomozás gyorsítását célzó ügyészi intézkedés.

A nyomozó hatóságok többnyire folyamatosan végezték a tényállás felderítéséhez szükséges nyomozási cselekményeket. Az ügyek mindössze 2,37 %-ában (33 ügyben) fordult elő, hogy a nyomozás határidejét azért kellett hosszabbítani, mert a korábbi meghosszabbítást követően a nyomozó szervek egyáltalán nem vagy alig végeztek érdemi nyomozást.

A nyomozás időszerűségét közvetlenül befolyásoló ügyészi eszközök közül az egyik leghatékonyabb a **fokozott ügyészi felügyelet**. A fiatalkorúak ügyészei az ügyek 12,28 %-ában – 171 ügyben – jelentettek be fokozott ügyészi felügyeletet, amelynek

gyakorlása során 38 ügyben kifejezetten az eljárás elhúzódása miatt fordultak a nyomozó szerv vezetőjéhez. Elmaradt nyomozási cselekmények elvégzésére 63 ügyben adtak utasítást, melyek teljesítését ellenőrizték. Az ügyészi utasítás teljesítését ismételten elmulasztó rendőrrel szemben esetenként fegyelmi eljárás lefolytatását kezdeményezték a rendőrkapitányság vezetőjénél.

Megállapítható azonban, hogy az eljáró ügyészek nem mindig használták ki maradéktalanul a fokozott felügyelet eszközében rejlő lehetőségeket. Így például kevés ügyben jelentettek be fokozott felügyeletet a 11/2003. (ÜK. 7.) LÜ utasítás 37. §-ának b) pontja alapján azért, mert az eljárás elhúzódása miatt veszélyeztetve látták a nyomozás eredményességét. A *Budapesti VIII. Kerületi Ügyészség Gyermek- és Ifjúságvédelmi Részlege* 7 ügyben, a *Kecskeméti*, a *Gyulai*, a *Miskolci*, a *Szekszárdi* és a *Veszprémi Városi Ügyészség* 1-1 ügyben élt ezzel a lehetőséggel. A nyomozás időtartamára vonatkozó adatok szerint összesen 24 ügyben folyt két éven túl is nyomozás, amelyre figyelemmel további ügyekben is indokolt lett volna élni a fokozott ügyészi felügyelet eszközével.

Mindössze 15 ügyben jelentették be az ügyészek a fokozott felügyelet meghatározott személy ellen folyó nyomozás megindításától számított egy év eltelte miatt a 11/2003. (ÜK.7.) LÜ utasítás 37. §-ának d) pontja alapján (a *Fővárosban* 10, *Békés* és *Pest megyében* 2-2, *Heves megyében* 1 ügyben). Az adatok szerint 107 ügyben nyomoztak egy évet meghaladóan, így az eljárás gyorsítása érdekében több ügyben is indokolt lett volna igénybe venni e sajátos ügyészi eszközt.

Közvetett módon befolyásolták az ügyészek a nyomozás időszerűségét 141 ügyben azáltal, hogy a nyomozás törvényessége feletti felügyelet gyakorlása során észrevételeket tettek a nyomozás anyagára. A *Budapesti VIII. Kerületi Ügyészség Gyermek- és Ifjúságvédelmi Részlege* és a *Budakörnyéki Ügyészség* végzett e körben kiemelkedő tevékenységet, előbbi 64, utóbbi 24 ügyben segítette észrevételeivel a nyomozás mielőbbi eredményes befejezését.

A nyomozás időtartamát befolyásoló **egyéb lehetőségekről** az alábbiakat lehetett megállapítani:

A nagyobb terjedelmű – tíznél több terhelttel szemben folytatott – büntetőügyekben a nyomozás során igen ritkán, mindössze 7 esetben éltek az eljárást gyorsító **elkülönítés** lehetőségével (a *Fővárosban* 3, *Bács-Kiskun*, *Fejér*, *Jász-Nagykun-Szolnok* és *Pest megyében* 1-1 ügyben).

A gyanúsítottak számának növekedése együtt jár a büntetőeljárás – és benne a nyomozás – időtartamának a meghosszabbodásával. Az egy terhelt ellen indult eljárásokban 60,25 %, míg az ötnél több terhelt ellen indult eljárásokban 34,31 % volt az egy és két év között befejezett ügyek aránya (melléklet 5. és 6. számú táblázat). Ezért is gondosabban kellene vizsgálni a nyomozás során, hogy a Be. 72. §-a (3) bekezdésének alkalmazásával nem lehet-e kedvezően befolyásolni a büntetőeljárás tartamát. Amennyiben a terhelt cselekményének szoros összefüggése miatt az nem feltétlenül

indokolt, lehetőleg el kell kerülni a nagyszámú terheltet érintő terjedelmes ügyek kialakulását.

A gyanúsítottak terhére rótt bűncselekmények száma és a büntetőeljárások – ezen belül a nyomozás – időtartama között szintén kimutatható az összefüggés. Minél több bűncselekmény miatt folyt a büntetőeljárás, annál hosszabbak voltak az igénybe vett időtartamok. Az egy bűncselekmény miatt indult eljárások 63,8 %-a, míg az ötnél több bűncselekmény miatt indult eljárások 44,75 %-a fejeződött be egy és két év között (melléklet 7. és 8. számú táblázat).

Megállapítható, hogy a több bűncselekmény miatt folytatott eljárások egyikében sem került sor a **nyomozás részbeni mellőzésére** [Be. 187. §-ának (1) bekezdése]. Az eljárás gyorsítása érdekében határozottabban kellene élni e jogintézmény alkalmazásának lehetőségével az olyan bűncselekmények miatt, amelyeknek az elkövetett jelentősebb súlyú bűncselekmény mellett a felelősségre vonás szempontjából nincs jelentősége.

II.

A büntetőeljárás vádemelési szakasza

1) A vádemelés időtartama:

A vádemelés időtartamának alakulását a következő táblázat tartalmazza:

Ügyek típusa és száma	30 napon belül	31-60 nap között	61-90 nap között	90 napon túl	<u>ebből</u> nem a vádhalasztást követte a vádemelés
	került sor a vádemelésre az ügyek %-ában				
Összes ügy („vegyes” és kizárólag fiatalkorúak ellen indult ügyek együtt): 1 392 db	72,91	18,46	1,72	6,91	0,28
Kizárólag fiatalkorú terhelték ellen indult ügy: 668 db	69,31	17,96	1,79	10,94	0,29
Olyan ügy, amelyben a fiatalkorú a vádemelés időpontjában előzetes letartóztatásban volt: 60 db	76,66	21,66	1,68	-	-
Megyei bíróság előtt indult ügy: 32 db	75,0	18,75	6,25	-	-

Megállapítható, hogy az **összes ügy** megközelítően háromnegyed részében sor került a vádemelésre a nyomozás iratainak az ügyészhez érkezését követő 30 napon belül. Az ügyek közel 20 %-ában 31-60 nap között nyújtották be a vádiratot és csak elenyészően kevés esetben (az ügyek közel 2 %-ában) fordult elő 60 napon túli

vádemelés. A kimutatás szerint a 90 napon túli vádemelések csekély kivétellel az eredménytelen vádemelés elhalasztását követték. Az ügyészek az eredménytelen vádemelés elhalasztást követő vádemelés során valójában nem lépték át a számukra a Be. 216. §-ának (1) és (3) bekezdésében biztosított ügyintézési határidőt, mert attól az időponttól számítottan, amikor a vádemelés elhalasztás eredménytelensége megállapíthatóvá vált, törvényes határidőben vádat emeltek.

Ténylegesen 4 ügyben került sor vádemelésre az iratoknak az ügyészségre érkezését követő 90 napon túl. Három esetben a *Fővárosban* (ebből egy ügyben 2003. július 1. napját megelőzően), egyszer pedig *Győr-Moson-Sopron megyében*. A 90 napon túli vádemelések az összes ügy 0,28 %-át érintették.

A **kizárólag fiatalkorú terheltekkel** szemben folytatott büntetőeljárásokban az összes ügyszámhoz viszonyítva 3,6 %-kal kevesebb vádemelés történt 30 napon belül. Ez részben arra is visszavezethető, hogy az ilyen ügyekben az ügyészek nagyobb arányban vizsgálták a vádemelés elhalasztásának a lehetőségét, ami a személyes meghallgatás miatt megnövelte az ügyintézés határidejét. A **megyei bíróság** előtt indult ügyekben – az eljárás tárgyát képező cselekmények tárgyi súlyából és bonyolultságából adódó ügyfeldolgozási nehézségre figyelemmel – az átlagosnál nagyobb arányban (6,25 %) fordultak elő 61-90 nap közötti vádemelések.

A Be. 216. §-ának (3) bekezdése az ügyész számára általánosnak tekintett 30 napos ügyfeldolgozási határidő túllépését az ügyészség vezetőjének, az általa 60 napig meghosszabbított ügyfeldolgozási határidő túllépését – legfeljebb 90 napig – pedig a felettes ügyész engedélyétől teszi függővé. Az ügyészek azokban az esetekben, amikor az ügyet nem tudták 30, illetve 60 nap alatt feldolgozni, általában meghosszabbították a határidőt az ügyészség vezetőjével, illetve megszerezték a felettes ügyész engedélyét. Ez az aktus az összes ügy 3,6 %-ában (49 ügyben) azonban elmaradt. A vádemelés időtartamának alakulását az összes ügyben, valamint a kizárólag fiatalkorú terheltek ellen folytatott ügyekben – az ügyek területi megoszlása szerint – a melléklet 9. és 10. számú táblázata tartalmazza.

2) A vádemelés időtartamát befolyásoló körülmények:

A vádirat benyújtására 288 ügyben (az összes ügy 20 %-ában) nem közvetlenül azt követően került sor, hogy az iratok a Be. 193. §-a (5) bekezdése szerint az ügyészségre megérkeztek. Ezekben az ügyekben az ügyészek a nyomozás anyagát nem találták vádemelésre alkalmasnak, ezért 2003. július 1. napja előtt – az 1973. évi I. törvény 145. §-a (2) bekezdésének b) pontja alapján – pótnyomozást rendeltek el, a megjelölt időpontot követően pedig a Be. 216. §-a (1) bekezdésének a) pontjára figyelemmel további nyomozási cselekmények elvégzéséről rendelkeztek.

A hivatkozott 288 ügyből a pótnyomozás, illetve a nyomozás-kiegészítés elrendelése előtt mindössze 37 ügyben nem került sor a nyomozás határidejének a meghosszabbítására, így az ügyészek ezekben az ügyekben a nyomozás iratait – a nyomozó hatóság határozatai ellen bejelentett panaszok elbírálásának eseteit kivéve – csak a nyomozás befejezését követően tanulmányozták először.

A többi ügyben azonban változó gyakorisággal meghosszabbították a nyomozás határidejét, így módjukban állt az iratok megismerése (112 ügyben egy alkalommal, 81 ügyben két alkalommal, 34 ügyben három alkalommal és néhány ügyben ennél is többször került sor a nyomozási határidő meghosszabbítására). A pótnyomozással, illetve további nyomozási cselekmények elvégzésével érintett ügyek közül 11 ügyben az ügyész fokozott felügyeletet is gyakorolt.

Abból a körülményből, hogy a nyomozás határidejének meghosszabbítását, illetve a fokozott felügyelet gyakorlását követően az ügyekben pótnyomozást, illetve további nyomozási cselekmények elvégzését kellett elrendelni, az következik, hogy az iratok tanulmányozása nem mindig történt kellő alaposággal.

A pótnyomozások, illetve további nyomozási cselekmény elvégzését elrendelő ügyési intézkedések jelentős száma arra is utal, hogy ezekben az ügyekben a nyomozó hatóságok vezetői sem gyakorolták megfelelően az ellenőrző tevékenységüket.

A pótnyomozások elrendelése, illetve a további nyomozási cselekmények elvégzéséről történő rendelkezés átlagosan 2-3 hónappal hosszabbította meg a nyomozás időtartamát. A *Fővárosban* és *Pest megyében* azonban néhány ügyben ez okból lényegesen hosszabb időt vett igénybe a nyomozás befejezése.

A több bűncselekmény miatt indult büntetőeljárásokban az olyan bűncselekmény miatt, amelynek a vád tárgyává tett jelentősebb súlyú bűncselekmény mellett a felelősségre vonás szempontjából nem volt jelentősége, a **vádemelés részbeni mellőzésére** [Be. 220. §-ának (1) bekezdése] mindössze 8 ügyben (*Bács-Kiskun megyében* kettő, *Csongrád megyében* egy, *Pest megyében* pedig öt ügyben) került sor. Az eljárás gyorsítása érdekében az arra alkalmas ügyekben gyakrabban lehetne élni ezen jogintézmény adta lehetőséggel.

A büntetőeljárás vádemelési szakaszában ritkán fordult elő az eljárás **felfüggesztése**, mindössze a *Fővárosban* volt erre példa négy ügyben. A felfüggesztés – amely három ügyben rövid tartamú volt – a büntetőeljárás egész időtartamát lényegesen nem befolyásolta (melléklet 4. sz. táblázat).

III.

A büntetőeljárás elsőfokú bírósági szakasza

1) Az elsőfokú bírósági eljárás időtartama:

A pertartamok értékelésénél indokolt előre bocsátani, hogy a vizsgálatnak nem lehetett célja a bírósági szakaszra előírt határidők megtartásának az ellenőrzése és a késedelmek

okainak feltárása. Ebben a körben a tételesen megvizsgált ügyekből megállapítható tények elemzésére kellett szorítkozni.

A vádemeléstől az első fokú ítélet meghozataláig eltelt időtartamot a következő táblázat szemlélteti:

Ügyek típusa és száma	1 éven belül	1-2 év között	2-3 év között	3 év felett	1 éven túl összesen	→ ebből 2 éven túl
	került sor az elsőfokú ítélet meghozatalára az ügyek %-ában					
Összes ügy („vegyes” és kizárólag fiatalkorúak ellen indult ügyek együtt): 1 392 db	47,55	33,47	13,0	5,96	52,43	18,96
Kizárólag fiatalkorú terheltek ellen indult ügy: 668 db	51,94	31,73	11,67	4,64	48,04	16,31
Olyan ügy, amelyben a fiatalkorú terhelt az elsőfokú bírósági eljárás során előzetes letartóztatásban volt: 77 db	58,44	23,37	11,68	6,49	41,54	18,76
Megyei bíróság előtt indult ügy: 32 db	50,0	34,35	9,37	6,25	49,97	15,62

A táblázat nem tartalmazza, a vizsgálat anyagából azonban megállapítható, hogy az elsőfokú bíróságok a vádirat benyújtásától számított három hónapon belül az ügyek 6,5 %-ában (91 ügyben) hoztak ügydöntő határozatot. A döntésre 56 ügyben tárgyaláson, 35 ügyben tárgyalás mellőzésével került sor. Utóbb 13 ügyben lehetett azt megállapítani, hogy fennálltak a tárgyalás mellőzésével történő eljárás indítványozásának törvényi feltételei, ennek ellenére az eljárást gyorsító ügyészi indítvány elmaradt. Az ügyész 5 ügyben indítványozta ugyan az ügy tárgyalás mellőzésével történő elbírálását, a bíróság azonban tárgyalást tűzött ki.

Megállapítható, hogy a vádemeléstől számított egy éven belül az **összes ügy** közel felében hozott ítéletet az elsőfokú bíróság. A vádemeléstől számított egy éven túl született ügydöntő határozat az ügyek 52,43 %-ában, két éven túl pedig 18,96 %-ában. A **kizárólag fiatalkorú terheltek** ellen folytatott eljárásokban az összes ügghöz viszonyítva 4,39 %-kal magasabb volt a vádemelést követő egy éven belül hozott elsőfokú ítéletek aránya és 2,65 %-kal kevesebb ügyet fejezett be az elsőfokú bíróság két éven túl. A **megyei bíróságok** előtt indult büntetőeljárások felében egy éven belül megszületett az ítélet, és ebben az ügytípusban fejezte be az elsőfokú bíróság a legkevesebb ügyet a vádemelés után több mint két évvel.

Igen eltérő időszereűséget lehetett tapasztalni az elsőfokú bíróság előtti pertartamok területi megoszlását illetően, amit a következő táblázat tartalmaz:

A vizsgálatot lefolytató megyei (fővárosi) főügyészségek	A vizsgált összes ügy száma (db)	A vádemeléstől az elsőfokú bírósági határozat meghozataláig eltelt idő			
		1 éven belüli	1-2 év közötti	2-3 év közötti	3 év feletti
		ügyek száma			
Főváros	280	96	92	68	24
Bács-Kiskun	76	17	45	11	3
Baranya	25	16	9	-	-
Békés	35	33	2	-	-
Borsod-Abaúj-Zemplén	157	113	37	7	-
Csongrád	37	11	23	2	1
Fejér	33	22	8	2	1
Győr-Moson-Sopron	30	15	5	10	-
Hajdú-Bihar	70	25	32	11	2
Heves	47	32	12	2	1
Jász-Nagykun-Szolnok	74	61	13	-	-
Komárom-Esztergom	65	14	16	17	18
Nógrád	37	13	22	1	1
Pest	175	47	69	34	25
Somogy	20	18	2	-	-
Szabolcs-Szatmár-Bereg	129	54	60	12	3
Tolna	25	23	-	-	2
Vas	16	11	2	2	1
Veszprém	37	22	13	1	1
Zala	24	19	4	1	-
Összesen:	1 392	662	466	181	83
Országos átlag:	100 %	47,55 %	33,47 %	13,0 %	5,96 %

Megállapítható, hogy az országos átlaghoz képest jobb időszereűségi adatokkal rendelkező megyék között négy olyan is volt – *Baranya, Békés, Jász-Nagykun-Szolnok és Somogy megye* –, ahol a vádemelést követő két éven belül minden ügyet befejeztek. A *Fővárosban és Pest megyében* viszont az ügyek több mint egyharmada (32,85 %, 33,70 %) a vádemeléstől számított két éven túl fejeződött be.

A legrosszabb időszereűségi mutató *Komárom-Esztergom megyét* jellemzi, ahol az ügyek több mint felében (53,84 %-ban) csak a vádemelést követő két éven túl hoztak ügydöntő határozatot.

Pozitív példaként ebben az eljárási szakaszban is *Borsod-Abaúj-Zemplén megye* említhető, ahol a vádemelést követő egy éven belül befejezték az ügyek 71,97 %-át, két éven belül ítéletet hoztak az ügyek 23,56 %-ában és csupán 4,45 % volt a két éven túl befejezett ügyek aránya. *Szabolcs-Szatmár-Bereg megye* negyedik az ügyérkezési rangsorban, ennek ellenére ott is az ügyek 98,37 %-ában a vádemeléstől számított két éven belül megszületett az elsőfokú ítélet.

A **kizárólag fiatalkorú terheltek** ellen indult büntetőeljárásokban – amelyekben a vádemeléstől az elsőfokú bírósági határozat meghozataláig eltelt időtartamot a melléklet 11. számú táblázata szemlélteti – az összes ügyhöz viszonyítva annyiban alakult kedvezőbben az elsőfokú bírósági eljárások időszerűsége, hogy hét megyében nem volt a vádemeléstől számított két éven túl befejezett eljárás (*Baranya, Békés, Borsod-Abaúj-Zemplén, Fejér, Jász-Nagykun-Szolnok, Somogy és Vas megye*).

A *Fővárosban* és *Pest megyében* a kizárólag fiatalkorúak ellen indult büntetőeljárásokban is lényegesen rosszabbak az időszerűségi mutatók az országos átlagnál, mert a vádemeléstől számított két éven túl fejezték be az ügyek egyharmadát.

A legjobb eredménnyel itt is *Borsod-Abaúj-Zemplén megye* rendelkezik, ahol az ügyek 72,46 %-ában a vádemelést követő egy éven belül megszületett az ítélet és nem volt két éven túli elsőfokú eljárás. A legrosszabb a helyzet *Komárom-Esztergom megyében*, ahol az ügyek 46,14 %-ában a vádemelés után csak több mint két évvel született elsőfokú határozat.

Az elsőfokú bírósági eljárások tartamát lényegesen befolyásolta, hogy a bíróságok a vádirat benyújtása után mennyi idő elteltével tartották az ügyben **elsőször** tárgyalást. Ennek az időtartamnak a **területi megoszlását** a következő táblázat mutatja:

A vizsgálatot lefolytató megyei (fővárosi) főügyészségek	A vizsgált összes ügy száma (db)	A vádirat benyújtása és az első tárgyalási határnap között eltelt idő				
		3 hó- napon belül	3-6 hónap között	6-12 hónap között	1-2 év között	2 éven túl
		ügyek száma				
Főváros	280	27	36	67	97	53
Bács-Kiskun	76	3	3	17	48	5
Baranya	25	3	14	7	1	-
Békés	35	21	12	2	-	-
Borsod-Abaúj-Zemplén	157	7	69	77	4	-
Csongrád	37	5	3	5	23	1
Fejér	33		9	18	5	1
Győr-Moson-Sopron	30	4	5	5	9	7

A vizsgálatot lefolytató megyei (fővárosi) főügyészségek	A vizsgált összes ügy száma (db)	A vádirat benyújtása és az első tárgyalási határnap között eltelt idő				
		3 hónapon belül	3-6 hónap között	6-12 hónap között	1-2 év között	2 éven túl
		ügyek száma				
Hajdú-Bihar	70	7*	12	21	27	3
Heves	47	9*	10	23	5	-
Jász-Nagykun-Szolnok	74	3*	21	50	-	-
Komárom-Esztergom	65	6*	4	6	17	32
Nógrád	37	3	6	9	19	-
Pest	175	7	18	48	77	25
Somogy	20	14*	6		-	-
Szabolcs-Szatmár-Bereg	129	2	47	63	10	7
Tolna	25	8	16		-	1
Vas	16	10*	4	2	-	-
Veszprém	37	7	9	13	6	2
Zala	24	2*	13	9	-	-
Összesen:	1 392	148	317	442	348	137

Országos átlag:	100 %	10,63 %	22,77 %	31,75 %	25,0 %	9,84 %
-----------------	-------	---------	---------	---------	--------	--------

Megjegyzés: A *-gal jelzett ügyek között vannak olyanok, amelyekben az elsőfokú bíróság ugyan három hónapon belül, de nem tárgyaláson hozott ügydöntő határozatot (tárgyalás mellőzésével, illetve tanácsülésein elbírált ügyek).

Megállapítható, hogy a vizsgált ügyek több mint harmadában (34,84 %-ában) a vádirat benyújtását követő egy év elteltével tárgyalta először az elsőfokú bíróság. Ez az arány a *Fővárosban, Pest és Nógrád megyében* lényegesen rosszabb, mert ott az ügyek több mint felében csak a vádirat benyújtását követő egy éven túl került sor az első tárgyalás megtartására. A *Fővárosban* és *Pest megyében* az ügyek jelentős részében – a *Fővárosban* például az ügyek 18,92 %-ában – a vádirat benyújtása után két évvel tárgyalta első ízben. Legrosszabb a helyzet *Komárom-Esztergom megyében*, ahol a bíróság az ügyek 75,38 %-ában a vádirat benyújtása után egy éven túl tárgyalta először, és az ügyek közel felében (49,23 %-ában) csak két év után volt először tárgyalás.

A **kizárólag fiatalok terheltek** ellen indult büntetőeljárásokban a vádirat benyújtása és az első tárgyalás időpontja között eltelt időtartamot területi bontásban a melléklet 12. számú táblázata tartalmazza. Ezen büntetőügyek több mint egyharmadában (35,62 %-ában) is az állapítható meg, hogy a vádirat benyújtását több mint egy évvel követte az első tárgyalás megtartása. Ez az arány a *Fővárosban, Komárom-Esztergom megyében* és *Pest megyében* még rosszabb. A *Fővárosban* az ügyek 38,75 %-ában, *Komárom-*

Esztergom megyében az ügyek 38,46 %-ában, *Pest megyében* pedig az ügyek 48,45 %-ában a vádirat benyújtása és az első tárgyalás között 1-2 év telt el.

2) Az elsőfokú bírósági eljárás időtartamát befolyásoló körülmények:

A vizsgálat kitért azokra a körülményekre is, amelyek kihatással lehettek az elsőfokú bírósági eljárás tartamára.

Összesen 26 ügyben (az összes ügy 1,8 %-ában) tartott az elsőfokú bíróság **előkészítő ülést**, amelyen kényszerintézkedés elrendeléséről vagy fenntartásáról határozott. Az előkészítő ülés megtartása miatt tehát csak jelentéktelen számú ügyben szenvedett rövid késedelmet a tárgyalás kitűzése.

Az elsőfokú bírósági eljárás tartamát befolyásolhatta továbbá a **vádirat hiányosságainak** a pótlására, illetve a **bizonyítási eszközök felkutatására** – 2003. július 1. előtt a bíróság által elrendelt pótnyomozás teljesítésére – fordított idő [Be. 268. §-ának (1) bekezdése, 305. §-ának (2) bekezdése]. Ebből az okból azonban a *Fővárosban* és *16 megyében* nem hosszabbodtak meg az eljárási tartamok, mert az említett helyeken a bíróságok nem hoztak ilyen intézkedést, így az eljárások időszerűségének alakulására az nem volt hatással. Az is csak ritkán fordult elő, hogy az elsőfokú bíróság még a tárgyalás kitűzése előtt maga intézkedett a bizonyítási eszköz beszerzése érdekében.

Megállapítható, hogy az eljárás elhúzódását az ügy bírósági szakaszában döntően a megjelenésre kötelezett személyeknek a tárgyalásról történő távolmaradása okozta.

Összesen 4 megyében (*Baranya, Fejér, Komárom-Esztergom és Veszprém megye*) egyetlen ügyben sem volt szükség a **tárgyalás elhalasztására** a megjelenésre kötelezettek távolmaradása miatt. A *Fővárosban* és *15 megyében* azonban összesen 346 ügyben kellett a Be. 275. §-ának (2) bekezdése alapján, illetve azért elhalasztani a tárgyalást, mert a megidézett személyek nem jelentek meg. Száztizennyolc ügyben a megidézett személyek mulasztása miatt több alkalommal is sor került a tárgyalás elhalasztására.

A megjelenésre kötelezett személyek távolmaradása miatt csupán egyetlen megyében (*Nógrádban*) nem került sor a tárgyalás **elnapolására**, a *többi megyében* és a *Fővárosban* a bíróságok ez okból összesen 576 ügyben intézkedtek (332 ügyben több alkalommal is).

A vizsgálat tárgyát nem képezte annak elemzése, hogy a bíróságok a megjelenést elmulasztó személyekkel szemben minden esetben alkalmazták-e a törvény által biztosított jogkövetkezményeket. Az általános jogalkalmazási tapasztalat alapján azonban alappal állítható, hogy a törvényes lehetőségek (rendbírság kiszabása, elővezetés elrendelése) következetes igénybe vétele kedvezően befolyásolhatja a megjelenésre kötelezett személyek mulasztása miatt történő elnapolások számát és a pertartamok alakulását.

Egyetlen ügyben sem kellett azért elhalasztani vagy elnapolni a tárgyalást, mert az ügyész – bár köteles lett volna – a tárgyaláson nem jelent meg.

A **bizonyítás kiegészítése** végett [Be. 305. §-ának (1) bekezdése] a bíróságok lényegesen ritkábban (182 ügyben) napolták el a tárgyalást, mint a megidézett személyek távolmaradása miatt. Az elnapolás az ügyek egy részében azonban mindkét okra visszavezethető. A tárgyalások elnapolásának okait összehasonlítva az látható, hogy az állampolgári fegyelem lazulása – az idézéssel szembeni engedetlenség, továbbá a lakcímváltozás bejelentésének elmulasztása – nagyobb arányban játszott közre a büntetőeljárások elhúzódásában, mint az ügyek felderítésének esetleges hiányosságai. Megállapítható továbbá, hogy az elsőfokú bíróságok 485 ügyben (az összes ügy 34,84 %-ában) egyetlen tárgyalás alapján hozták meg a határozatukat. Több ügyben azonban erre a tárgyalási napra a vádirat benyújtását követően közel két évet is várni kellett.

Kevés ügyben kellett azért **előlről kezdeni a tárgyalást**, mert a két tárgyalási határnap között hat hónapnál hosszabb idő telt el [Be. 287. §-ának (3) bekezdése], illetve mert a hivatásos bíró személye megváltozott [Be. 287. §-ának (4) bekezdése]. Előbbi okból 35 ügyben, utóbbiból 13 ügyben vált szükségessé a tárgyalás megismétlése. Egyedül a *Budakörnyéki Ügyészség* ügyeiben alakult az említett okokból kiemelkedően kedvezőtlenül az elsőfokú bírósági eljárások időszerűsége. A 18 ilyen ügy egyikében a hat hónapot meghaladó tárgyalási időköz miatt, további 3 ügyben pedig a hivatásos bíró személyének megváltozására figyelemmel többször is előlről kezdték a tárgyalást.

Az elsőfokú bíróságok összesen 72 ügyben éltek a Be. 72. §-ának (3) bekezdésében biztosított lehetőséggel. Az ügyek **elkülönítésére** jellemzően azért került sor, hogy a tárgyaláson megjelent terheltekkel szemben be lehessen fejezni az eljárást.

A vizsgált ügyek közül az elsőfokú bíróság 47 ügyben **függesztette fel** az eljárást. A felfüggesztés tartama 11 ügyben nem érte el a három hónapot, 9 ügyben háromtól hat hónapig tartott, 9 ügyben hat és kilenc hónap, 8 ügyben egy és két év, 10 ügyben pedig két és három év közötti időtartamú volt. A felfüggesztések nem sok ügyet érintettek, de mivel azok több mint fele (27 ügy) a hat hónapot meghaladta, így kedvezőtlenül befolyásolták az elsőfokú eljárás tartamát (melléklet 4. számú táblázat).

Nyolc ügyben arra is volt példa, hogy az elsőfokú bíróság **elévülés** miatt szüntette meg az előtte folyamatban lévő büntetőeljárást. A *Fővárosban* négy ügyben, *Borsod-Abaúj-Zemplén*, *Komárom-Esztergom*, *Pest* és *Tolna megyében* egy-egy ügyben született ilyen tartalmú határozat.

A vizsgálat nem tárt fel olyan ügyet, amelyben az elsőfokú bíróság a Be. 332. §-ának (2) bekezdése alapján olyan bűncselekmény miatt **szüntette meg az eljárást**, amelynek a vád tárgyává tett jelentősebb súlyú bűncselekmény mellett a felelősségre vonás szempontjából nincs jelentősége. Az elsőfokú bírósági eljárás során az arra jogosultak közül senki nem élt **kifogással** az eljárás elhúzódása miatt [Be. 262/A. §].

Az elsőfokú bíróságok a fellebbezéssel érintett határozataik túlnyomó többségét a kihirdetésüket követő viszonylag rövid időn belül írásba foglalták, és az iratokkal együtt megküldték a másodfokú bíróság mellett működő ügyésznek. A megyei bíróság székhelyén lévő helyi bíróságok, mint a fiatalok elsőfokú bíróságai az **összes ügy** 91,33 %-ában, a **kizárólag fiatalok terheltek** ellen indult ügyek 94,44 %-ában az ítélet meghozatalától számított három hónapon belül megküldték az iratokat a megyei bíróság, mint másodfokú bíróság mellett működő ügyésznek. Az összes ügy 7,94 %-ában, illetve a kizárólag fiatalok terheltek ellen indult ügyek 5,55 %-ában érkeztek az iratok három-hat hónap között az ügyészhez, és csak mindössze két ügy iratának a megküldésére került sor ezt meghaladóan.

A megyei bíróságok, mint elsőfokú bíróságok az előttük folyamatban volt **összes ügy** 87,5 %-ában, illetve a **kizárólag fiatalok terheltek** ellen indult valamennyi ügyben három hónapon belül megküldték az iratokat az ítéltáblák mellett működő ügyésznek. Az összes ügy 12,5 %-ában érkeztek az iratok az ügyészhez három és hat hónap között. Az elsőfokú bíróság határozatának meghozatala és az iratoknak a másodfokú bíróság mellett működő ügyészhez érkezése között eltelt időtartamot az összes ügy területi megoszlása szerint a melléklet 13. számú táblázata, a kizárólag fiatalok terheltek ellen indult ügyekben pedig a melléklet 14. számú táblázata szemlélteti.

IV.

A büntetőeljárásnak a másodfokú bíróság mellett működő ügyész tevékenységére vonatkozó szakasza

1) A másodfokú bíróság mellett működő ügyész eljárásának időtartama:

A másodfokú bíróság mellett működő ügyészek ügyintézési idejére vonatkozó adatokat területi bontásban a melléklet 15. számú táblázata tartalmazza. Megállapítható, hogy a főügyészségek az **összes ügy** 84,92 %-ában a Be. 341. §-ának (4) bekezdésében írt határidőben továbbították az iratokat nyilatkozatukkal együtt a megyei bírósághoz, mint másodfokú bírósághoz. Az ügyek 15,06 %-ában azonban túllépték az ügyintézés jogszabályi határidejét. Az érintett 41 ügyből 31 ügyben a *Fővárosi Főügyészség*, 2-2 ügyben a *Csongrád Megyei*, illetve a *Pest Megyei Főügyészség*, 1 ügyben a *Vas Megyei Főügyészség*, 5 ügyben pedig a *Veszprém Megyei Főügyészség* járt el.

A fellebbezési főügyészségek fiatalok ügyészei az **összes ügy** 81,25 %-ában 15 napon belül, 18,75 %-ában pedig 16-30 nap között továbbították az iratokat a nyilatkozatukkal együtt az ítéltábláknak, tehát minden ügyben betartották a törvényben előírt határidőt.

A **kizárólag fiatalok** ellen indult büntetőügyek 86,51 %-ában a főügyészségek 30 napon belül továbbították az iratokat a megyei bíróságoknak, mint másodfokú bíróságnak. Az ügyek 13,47 %-ában azonban túllépték az ügyintézési határidőt.

Az érintett 12 ügyből 8 ügyben a *Fővárosi Főügyészség*, 2-2 ügyben a *Pest Megyei és a Veszprém Megyei Főügyészség* járt el.

A fellebbviteli főügyészségek ügyészei a kizárólag fiatalkorúak ellen indult ügyben is minden esetben a törvényes határidőben tettek nyilatkozatot.

A kizárólag fiatalkorú terheltek ellen folytatott ügyekben a másodfokú bíróság mellett működő ügyészek ügyintézési határidejére vonatkozó részletes adatokat – területi bontásban – a melléklet 16. számú táblázata tartalmazza.

2) A másodfokú ügyészi eljárás időtartamát befolyásoló körülmények:

A vizsgálat kiterjedt a másodfokú bíróság mellett működő ügyészre irányadó ügyintézési határidőt befolyásoló körülményekre, valamint arra is, hogy a másodfokú bíróság mellett működő ügyész tevékenysége hátrányosan befolyásolta-e a másodfokú bírósági eljárás időtartamát.

Mindössze két olyan ügy fordult elő, amelyben a másodfokú bíróság mellett működő ügyész az elsőfokú bíróság által megküldött iratok hiányos volta miatt nem tudta kialakítani az érdemi álláspontját, és az iratokat a hiány pótlására irányuló indítványával küldte meg a másodfokú bíróságnak.

A vizsgált időszakban nem fordult elő, hogy a másodfokú bíróság nyilvános ülését vagy tárgyalását azért kellett volna elhalasztani, illetve elnapolni, mert a nyilvános ülésen a részvételét bejelentő vagy a tárgyaláson megjelenésre köteles ügyész a megjelenést elmulasztotta. Arra sem volt példa, hogy a másodfokú bíróság mellett működő ügyész a tárgyaláson terjesztett elő olyan bizonyítási indítványt, amely miatt a tárgyalást el kellett napolni.

V.

A büntetőeljárás másodfokú bírósági szakasza

1) A másodfokú bírósági eljárás időtartama:

A másodfokú bíróság mellett működő ügyész nyilatkozatának megküldésétől a másodfokú határozat meghozataláig eltelt időtartamok alakulását a melléklet 17. számú táblázata tartalmazza.

Megállapítható, hogy a **megyei bíróságok**, mint másodfokú bíróságok az **összes ügy** 71,95 %-ában az ügyész nyilatkozatának megküldésétől számított hat hónapon belül határoztak, hat és tizenkét hónap között döntöttek az ügyek 27,30 %-ában és csak az ügyek 0,73 %-ában került sor a másodfokú határozat egy éven túli meghozatalára.

Az **ítélőtáblák** az ügyész nyilatkozatának megküldésétől számított hat hónapon belül eljártak az ügyek 37,5 %-ában, hat és tizenkét hónap között az ügyek 50 %-ában és egy éven túl hoztak döntést az ügyek 12,5 %-ában. Az **ítélőtáblák** tehát a megyei bíróságoknál lassabban folytatták le a másodfokú eljárást.

A **kizárólag fiatalkorú terheltek ellen** folytatott másodfokú bírósági eljárások időtartamát a melléklet 18. számú táblázata tartalmazza. Ezen büntetőügyekben a **megyei bíróságok**, mint másodfokú bíróságok ügyintézési mutatói az összes ügyhöz hasonlóak. Az ügyész nyilatkozatának megküldésétől számított hat hónapon belül hoztak határozatot az ügyek 71,90 %-ában, hat és tizenkét hónap között az ügyek 26,96 %-ában és egy éven túl jártak el az ügyek 1,12 %-ában. Az **ítélőtáblák** – amelyek mindössze három elsőfokú ítéletet bíráltak felül – a **kizárólag fiatalkorúak ellen** indult ügyekben az összes ügyhöz viszonyítva rosszabb ügyintézési mutatókkal rendelkeznek. A vizsgált időszakban még jelentős ügyhátralékkal bíró *Fővárosi Ítéltábla* egy ügyet hat és kilenc hónap között, egy másik ügyet, pedig egy éven túl intézett el. Ezzel szemben a *Debreceni Ítéltábla* az érkezésétől számított három hónapon belül elbírálta a fiatalkorú ügyében bejelentett fellebbezést.

Az **első** és **másodfokú** bírósági határozatok **meghozatala között** eltelt időtartamokat a következő táblázat szemlélteti:

A fellebbezéssel érintett ügyek típusa és száma	6 hónapnál rövidebb	6-12 hónap közötti	1-2 év közötti
	idő telt el az ügyek %-ában		
Összes ügy („vegyes” és kizárólag fiatalkorúak ellen indult ügyek együtt): 271 db	52,39	42,06	5,55
Kizárólag fiatalkorú terheltek ellen indult ügy: 93 db	56,17	35,95	7,88
Olyan ügy, amelyben a fiatalkorú terhelt a másodfokú bírósági eljárásban előzetes letartóztatásban volt: 11 db	81,81	18,19	-
Megyei bíróság előtt indult ügy: 16 db	12,5	50,0	37,5

Az első és másodfokú bírósági határozat meghozatala között a leghosszabb idő a **megyei bíróságok**, mint elsőfokú bíróságok előtt indult ügyekben telt el, az ügyek közel negyven százalékában több mint egy év. Az **összes ügyben** és a **kizárólag fiatalkorúak** ellen folytatott eljárásokban egyaránt az ügyek több mint felében hat hónapon belül megszületett a másodfokú bíróság határozata, és tíz százalék alatt maradt az egy éven túl befejezett ügyek aránya.

Az ügyek **területi megoszlása** szerint jelentős **eltérések** tapasztalhatók az első és másodfokú bírósági határozatok meghozatala között eltelt idő tartamát illetően (melléklet 19. számú táblázat).

A **megyei bíróságok**, mint másodfokú bíróságok az **összes ügy** 52,39 %-ában az elsőfokú ítélet meghozatalától számított fél éven belül eljártak. Hat hónapon túl fejezték be viszont az ügyek túlnyomó hányadát a *Fővárosban és néhány megyében*. A fél éven túl elintézett ügyek aránya a *Fővárosban* 81,83 %, *Bács-Kiskun megyében* 70 %, *Pest megyében* 71,42 %, *Vas megyében* 83,33 %, végül *Veszprém megyében* 88,88 % volt. Arra is figyelemmel, hogy az első- és másodfokú bírósági határozatok között országosan az ügyek 47,61 %-ában telt el hat hónapot meghaladó idő, a *Fővárosban* és az említett megyékben a másodfokú bírósági eljárások tartama kiemelkedően kedvezőtlenül alakult. Az **ítélőtáblák** az **összes ügy** 12,5 %-ában az első fokú ítélet meghozatalát követően hat hónapon belül, 50 %-ában hat és tizenkét hónap között, 37,5 %-ában egy éven túl hoztak jogerős határozatot. Az ítéletábrák ügyintézési adatai a *Fővárosi Ítéletábra* mutatói miatt alakultak kedvezőtlenül, mert ott a tíz ügyből négyet hat és tizenkét hónap között, hat ügyet pedig egy éven túl intéztek el.

A **kizárólag fiatalok** ellen indult eljárásokban szintén jelentős eltérések tapasztalhatók az egyes megyék és ítéletábrák viszonylatában az első- és másodfokú bírósági határozat meghozatala közötti időtartamot illetően (melléklet 20. számú táblázat).

A **megyei bíróságok**, mint másodfokú bíróságok az első fokú ítélet meghozatalától számított hat hónapon belül elbírálták az ügyek 56,17 %-át, hat hónap és egy év között az ügyek 35,95 %-át és 7,88 % volt az egy éven túl befejezett ügyek aránya. A *Fővárosban, Győr-Moson-Sopron, Pest, Szabolcs-Szatmár-Bereg és Veszprém megyében* az országos átlaghoz viszonyítva kevesebb ügyben hoztak jogerős döntést hat hónapon belül, a fél év és egy év közötti másodfokú bírósági eljárások aránya pedig sokkal magasabb volt, mint az országos átlag. (A fél éven túl elintézett ügyek aránya a fenti megyék sorrendjében: 84,61 %, 100 %, 71,42 %, 71,42 % és 100 %). Az első- és másodfokú bíróságok határozatának meghozatala között *16 megyében* egyetlen ügyben sem telt el egy évnél hosszabb idő. A *Fővárosban* 4 ügyben, *Győr-Moson-Sopron, Szabolcs-Szatmár-Bereg és Veszprém megyében* 1-1 ügyben azonban a másodfokú határozat az első fokú ítélet meghozatala után több mint egy évvel született meg.

Az **ítélőtáblák** a **kizárólag fiatalok** terhelték ellen indult ügyekben bejelentett három fellebbezés közül egyet sem bíráltak el az első fokú ítélet meghozatalától számított hat hónapon belül. Két ügyben az első fokú ítélet kihirdetését követő hat és tizenkét hónap között, egy ügyben pedig egy éven túl jártak el.

2) A másodfokú bírósági eljárás időtartamát befolyásoló körülmények:

A másodfokú bíróságok az ügyek túlnyomó részében (255 ügyben) egyetlen nyilvános ülés, illetve tárgyalás alapján hozták meg a határozatukat. Mindössze 17 ügyben került sor két nyilvános ülés vagy tárgyalás megtartására. A másodfokú bírósági eljárásban sokkal kevesebb ügyben kellett **elhalasztani** vagy **elnapolni** a nyilvános ülést vagy tárgyalást a megjelenésre kötelezettek távolmaradása miatt. A halasztások és elnapolások esetenként 2 hét és 4 hónap közötti időtartammal hosszabbították meg a

másodfokú eljárás tartamát. Az idézéssel szembeni engedetlenség közel sem gyakorolt olyan jelentős hatást a másodfokú eljárások időszerűségére, mint ahogyan ez az elsőfokú bíróságok eljárásában tapasztalható volt.

A tárgyaláson előterjesztett **bizonyítási indítványok**, illetve a nyilvános ülésen elrendelt bizonyítás miatt mindössze 4 ügyben hosszabbodott meg a másodfokú eljárás tartama.

Az a körülmény, mely szerint az arra jogosultak nem a fellebbezés bejelentésekor, illetve a fellebbezés indokolásában, hanem csak a tárgyaláson terjesztették elő bizonyítási indítványukat, illetve, hogy a másodfokú bíróság hivatalból rendelt el bizonyítást, a másodfokú eljárások tartamát jelentősen nem befolyásolta.

Egyetlen másodfokú eljárásban sem kellett **előlről kezdeni a tárgyalást** a hat hónapot meghaladó tárgyalási időköz miatt, illetve azért, mert a bíróság tanácsának megváltozott az összetétele. A másodfokú bíróságok egyetlen ügyben sem **függesztették fel** az eljárást, így annak tartama ez okból sem húzódott el. Az arra jogosultak közül senki nem élt **kifogással** [Be. 64/A. §] a másodfokú eljárás elhúzódása miatt.

Összesen három ügyben fordult elő, hogy a másodfokú bíróságok **megszüntették** az eljárást az olyan bűncselekmény miatt, amelynek a terhelt felelősségre vonása szempontjából nem volt jelentősége.

Szükséges megjegyezni, hogy a vegyes ügyek közül 95 ügyben csak a felnőtt korú terheltet érintő fellebbezés miatt kellett lefolytatni a másodfokú eljárást, és 26 ügyben kizárólag a felnőtt korú terhelttel szemben lefolytatott másodfokú eljárás miatt tartott a büntetőeljárás a nyomozás elrendelésétől számított egy évnél hosszabb ideig.

C.

AZ ELJÁRÁS TARTAMA ALATT ELŐZETES LETARTÓZTATÁSBAN VOLT FIATALKORÚ TERHELTEKKEL SZEMBEN FOLYTATOTT BÜNTETŐELJÁRÁSOK IDŐSZERŰSÉGE

I.

A soron kívüli eljárás követelményének érvényesülése az egész büntetőeljárás során

A büntetőeljárás teljes tartamát az ügyek típusa szerint bemutató táblázatból (összefoglaló jelentés A. pont szerinti első táblázat) megállapítható, hogy azokban az ügyekben, amelyekben a fiatalkorú terhelték előzetes letartóztatásban voltak, az összes ügghöz viszonyítva kedvezőtlenül alakultak az időszerűségi mutatók. Az összes ügyre jellemző adatoknál 10,78 %-kal kevesebb ügyet fejeztek be 1-2 év között, 6,32 %-kal pedig többet

három éven túl. Mindezek alapján összességében az állapítható meg, hogy a kényszerintézkedés hatálya alatt álló fiatalok terheltek ügyeiben a büntetőeljárás nem gyorsabb, hanem lassúbb volt, mint a szabadon lévő társaik esetében. (A két éven túl befejezett eljárások aránya 54,32 %, ami 10,78 %-kal magasabb az összes ügyre jellemző adatnál.)

Az előzetes letartóztatásban volt fiatalok terheltekkel szemben folytatott eljárások időszerűségét jellemző adatokat az ügyek **területi megoszlása** szerint a következő táblázat szemlélteti:

A vizsgálatot lefolytató megyei (fővárosi) főügyészségek	Azon ügyek száma, amelyekben a fiatalok terheltek az eljárás bármely szakaszában előzetes letartóztatásban volt (db)	A nyomozás elrendelésétől a jogerős bírósági határozat meghozataláig eltelt idő		
		1-2 év közötti	2-3 év közötti	3 év feletti
		ügyek száma		
Főváros	30	9	11	10
Bács-Kiskun	9	2	1	6
Baranya	5	1	3	1
Békés	-	-	-	-
Borsod-Abaúj-Zemplén	9	6	3	-
Csongrád	2	2	-	-
Fejér	2	1	-	1
Győr-Moson-Sopron	4	1	-	3
Hajdú-Bihar	7	2	3	2
Heves	1	1	-	-
Jász-Nagykun-Szolnok	8	6	2	-
Komárom-Esztergom	5	4	1	-
Nógrád	2	1	-	1
Pest	12	5	4	3
Somogy	2	2	-	-
Szabolcs-Szatmár-Bereg	7	4	3	-
Tolna	3	3	-	-
Vas	3	1	1	1
Veszprém	3	2	1	-
Zala	2	-	2	-
Összesen:	116	53	35	28

Országos átlag:	100 %	45,68 %	30,17 %	24,13 %
-----------------	-------	---------	---------	---------

A fenti táblázat adatai alapján megállapítható, hogy az ügyek területi megoszlása szerinti helyzet az összesített adatoknál sokkal árnyaltabb képet mutat. Nem volt ugyanis előzetes

letartóztatásban lévő fiatalok terhelte szemben három évet meghaladó tartamú eljárás *10 megyében*. A *Fővároson* kívül *8 megyében* tartott tovább az eljárás három évnél.

A kettő és három év között befejezett eljárások száma is jelentősen eltér az egyes megyék között. Nem került sor két éven túli eljárásra négy megyében (*Csongrád, Heves, Somogy és Tolna megye*). A *Fővárosban* az ügyek 36,66 %-át, *Pest megyében* 33,33 %-át, *Hajdú-Bihar megyében* 42,85 %-át, *Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében* 42,85 %-át, végül *Zala megyében* az összes ügyet kettő és három év között fejezték be. A felsorolásban nem szereplő megyékben kisebb volt a két éven túl befejezett ügyek aránya.

Az egy és két év között befejezett ügyeket érintően *Borsod-Abaúj-Zemplén, Csongrád, Heves, Jász-Nagykun-Szolnok, Komárom-Esztergom, Somogy és Tolna megyében* alakult kedvezően a helyzet. A felsorolt megyék bíróságai az előzetes letartóztatásban lévő fiatalok ügyét, vagy az ügyek nagyobb hányadát két éven belül befejezték.

Az előzetes letartóztatásban volt fiatalok terheltek szemben két éven túl befejezett eljárások országosan magas aránya (54,30 %) tehát nem jelenti azt, hogy a kényszerintézkedés hatálya alatt álló fiatalok ellen indult eljárások mindenhol elhúzódtak. A büntetőeljárások tartamára vonatkozó összesített mutató kedvezőtlen alakulása elsősorban a *Fővárosban, Bács-Kiskun, Győr-Moson-Sopron, Hajdú-Bihar, Pest és Szabolcs-Szatmár-Bereg megyékben* elhúzódo eljárásokra vezethető vissza.

II.

A soron kívüli eljárás követelményének érvényesülése a büntetőeljárás egyes szakaszaiban

- 1) **A nyomozási szakasz** kapcsán megállapítható, hogy az összes ügyben lefolytatott nyomozások időszerűsége és az előzetes letartóztatásban volt fiatalok terheltek ügyeiben végzett nyomozások tartama között nincs jelentős eltérés (összefoglaló jelentés B/I/1 pont alatti táblázat). Az előzetes letartóztatásban volt fiatalok terheltek szemben a nyomozást 10,89 %-kal kevesebb ügyben fejezték be hat hónapon belül, mint az összes ügyben. A hat hónap és egy év között befejezett nyomozások aránya azonban az összes ügyre jellemző adatnál 11,61 %-kal magasabb. Miután a kényszerintézkedés hatálya alatt álló, és a szabadon lévő fiatalok terheltek szemben indult eljárásokban az egy éven belül befejezett nyomozások aránya szinte teljesen azonos, megállapítható, hogy a vizsgált ügyekben a nyomozás során az előzetes letartóztatott fiatalok terheltek szembeni eljárások gyakorlatilag nem élveztek soronkívüliséget.

A nyomozások időtartamát az ügyek területi megoszlása szerint a melléklet 21. számú táblázata tartalmazza. A táblázat adataiból megállapítható, hogy rövid tartamú – két hónapon belüli – nyomozásra sajnálatosan kevés helyen, mindössze *négy megyében* került sor, összesen hat ügyben. Nem volt előzetes letartóztatásban lévő fiatalok

ügyében egy évet meghaladó tartamú nyomozás *14 megyében*. Egy és két év közötti időtartamú nyomozásra *négy megyében* (*Baranya, Borsod-Abaúj-Zemplén, Pest és Vas megye*), valamint a *Fővárosban* volt példa, utóbbi helyen annyi ügyben, mint a négy megyében együttesen. A nyomozások időtartamának országos átlaga tehát részben a *Fővárosban* elhúzódó nyomozások miatt alakult kedvezőtlenül.

A 14/2003. (ÜK.7.) LÜ utasítás 7. §-a alapján a fiatalok ügyésze minden olyan esetben fokozott felügyeletet gyakorol, amikor a fiatalok terhelt előzetes letartóztatásának elrendelésére kerül sor. A fokozott ügyészi felügyelet bejelentése a megvizsgált 116 ügyből 14-ben elmaradt. A bejelentett fokozott felügyelet gyakorlása során az ügyészek 35 ügyben intézkedtek kifejezetten az eljárás gyorsítása érdekében, és felhívták a figyelmet a soron kívüliség betartására. Azokban az ügyekben, amelyekben ilyen felhívásra nem volt szükség, az ügyészi utasítások a tényállás hiánytalan felderítését, a nyomozás szakszerűségét biztosították.

- 2) **A vádemelés szakaszát** vizsgálva az állapítható meg, hogy az ügyészek az előzetes letartóztatásban lévő fiatalok ügyeinek 76,66 %-ában (3,75 %-kal magasabb arányban, mint az összes ügyben) 30 napon belül emeltek vádat (összefoglaló jelentés B/II/1 pont alatti táblázat). A 31-60 nap közötti vádemelések aránya 21,66 % volt, ami az összes ügyre jellemzőnél 3,20 %-kal magasabb. Előzetes letartóztatásban lévő fiatalok egyetlen ügyében került sor vádemelésre 61-90 nap között, 90 napon túli vádemelés nem volt.

A vádemelés időtartamának alakulását az ügyek területi megoszlása szerint a melléklet 22. számú táblázata tartalmazza. Ebből megállapítható, hogy a vádemeléskor előzetes letartóztatásban volt fiatalok terhelt ügyeiben – a *Fővárost* és *Fejér megyét* kivéve – valamennyi megyében 30 napon belül benyújtották a vádiratot. Ez azt jelenti, hogy *18 megyében* az adott eljárási szakaszra megállapított legrövidebb ügyintézési határidő alatt folytatták le az eljárást. A soron kívüli eljárás követelményének a *Fővárosi Főügyészség* (2003. július 1. napját követően a *Budapesti VIII. Kerületi Ügyészség*) nem tudott minden ügyben eleget tenni, mivel 12 ügyben 31-60 nap között, 1 ügyben pedig 61-90 nap között jártak el. *Fejér megyében* egyetlen ügyben történő vádemelés 31-60 nap között.

- 3) **A vádemeléstől az elsőfokú bírósági ítélet meghozataláig** eltelt időtartamot az ügyek típusa szerint részletező táblázat (összefoglaló jelentés B/III/1 pont) adataiból következően a bíróságok az előzetes letartóztatásban lévő fiatalok terhelt ellen folytatott eljárásokban hoztak legmagasabb arányban (az ügyek 58,44 %-ában) egy éven belül ítéletet, ami az összes ügyre jellemző adatnál 10,89 %-kal kedvezőbb. Egy és két év között viszont az összes ügyhöz képest 10,10 %-kal kevesebb letartóztatott fiatalok terhelt ügyét fejezték be. A két és három év között, illetve a három éven túl befejezett ügyek arányában az összes ügy, és az előzetes letartóztatásban volt fiatalok terhelt ügyei között nem volt számottevő eltérés. Összességében tehát megállapítható, hogy az előzetes letartóztatásban volt fiatalok ügyeiben az elsőfokú bírósági eljárások időszerecsége csak az ügyek valamivel több, mint felében alakult kedvezően.

Az ügyek területi megoszlása szempontjából az előzetes letartóztatásban volt fiatalkorúak ellen folytatott elsőfokú bírósági eljárások tartamában is jelentős eltérések tapasztalhatók (melléklet 23. számú táblázat). A vádemeléstől az első fokú ítélet meghozataláig eltelt időtartamot vizsgálva megállapítható, hogy nem a bűnügyi fertőzöttség szempontjából legnehezebb helyzetben lévő *Főváros* rendelkezik a legrosszabb időszerűségi mutatókkal. Amíg ugyanis a *Fővárosban* egy éven belül befejezték az előzetes letartóztatásban volt fiatalkorú terhelték ügyeinek 75 %-át, addig az egy éven belül befejezett ügyek aránya *Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében* csak 14,28 %, *Győr-Moson-Sopron megyében* 25 %, *Komárom-Esztergom megyében* pedig 40 % volt.

Azon megyék közül, ahol az elsőfokú bírósági eljárás fiatalkorú letartóztatása mellett folyt (*15 megye és a Főváros*), összesen *nyolc megyében* fejezték be az eljárást a vádemeléstől számított két éven belül.

Az elsőfokú bírósági eljárások soron kívül történő lefolytatásának megítéléséhez további támpontot nyújt a vádemeléstől az első tárgyalási határnapig eltelt időtartam (melléklet 24. számú táblázat). A táblázat adataiból megállapítható, hogy az előzetes letartóztatásban volt fiatalkorú terhelték ügyeinek valamivel több, mint háromnegyed részében (78,45 %-ában) az elsőfokú bíróságok a vádirat benyújtásától számított hat hónapon belül megtartották az első tárgyalást (az összes ügyben ez az arány 33,40 százalék). A *Fővárosban* két ügyben, *Bács-Kiskun* és *Komárom-Esztergom megyében* egy-egy ügyben azonban csak a vádirat benyújtása után több mint egy év elteltével, a *Fővárosban* és *Komárom-Esztergom megyében* egy-egy ügyben pedig csak két év elteltével tárgyalta a bíróság első alkalommal. Különösen rossz mutatók jellemezték *Komárom-Esztergom megyét*, ahol az előzetes letartóztatásban volt fiatalkorú terhelték ügyeinek 20 %-ában egy éven túl, 20 %-ában pedig két éven túl tárgyaltak először.

Arra nem volt példa, hogy az előzetes letartóztatásban lévő fiatalkorú terhelt ügyében a tárgyalást a Be. 287. §-a (3) vagy (4) bekezdésében írt okból előlről kelljen kezdeni. Két ügyben fordult elő (*Fővárosi Főügyészség* Fk.5330/2002. és Fk.5629/2001. szám), hogy a fiatalkorú terhelt előzetes letartóztatását az elsőfokú bíróság a Be. 455. §-a alapján megszüntette, mert a kényszerintézkedés végrehajtásának kezdetétől két év eltelt, és még nem hozott ügydöntő határozatot. Mindkét ügyben még az 1973. évi I. törvény hatálya alatt került sor az előzetes letartóztatás elrendelésére és az első fokú ítélet az új Be. hatálybalépésének napjáig nem született meg.

A megvizsgált adatokból láthatóan az elsőfokú bíróságok többsége törekedett arra, hogy a kényszerintézkedés hatálya alatt álló fiatalkorú terhelték ügyeiben érvényesüljön a soron kívüli eljárás követelménye. A bíróságok erőfeszítése az ügyek hozzávetőleg 60 %-ában eredményezte az elsőfokú bírósági eljárás gyorsnak tekinthető – egy éven belüli – befejezését. Ebből viszont az is következik, hogy az ügyek 40 %-ában nem érvényesült a soron kívüli eljárás követelménye. Különösen igaz ez a megállapítás az előzetes letartóztatásban lévő fiatalkorú terhelték azon az ügyeire nézve, amelyekben az elsőfokú bíróságok a vádirat benyújtását követő egy vagy két éven túl kezdték csak meg a tárgyalást.

Az elsőfokú bíróságok az előzetes letartóztatásban lévő fiatalok terheltek valamennyi ügyében az ítélet meghozatalától számított három hónapon belül írásba foglalták a fellebbezéssel érintett ítéleteiket, és ezen időtartamon belül megküldték a másodfokú bíróság mellett működő ügyészeknek.

- 4) **A másodfokú bíróságok mellett működő főügyészségi ügyészek** az előzetes letartóztatásban volt fiatalok ügyeinek 73,33 %-ában tizenöt napon belül, 26,66 %-ában pedig tizenhat és harminc nap között elkészítették az indítványukat és az iratokkal együtt megküldték a másodfokú bíróságoknak (az összes ügyben ez az arány 62,50 %, illetve 22,42 % volt). A fellebbezési ügyészek valamennyi ügyben 15 napon belül tettek indítványt. Az ügyészek a törvényben írt ügyintézési határidőt valamennyi ügyben betartották (az összes ügy 15,06 %-ában túllépték), ezzel eleget tettek a soron kívüli eljárás követelményének. A másodfokú bíróságok mellett működő ügyészek ügyintézési határidejének az ügyek területi megoszlása szerinti alakulását a melléklet 25. számú táblázata tartalmazza.
- 5) **A megyei bíróságok, mint másodfokú bíróságok** a másodfokú eljárás tartama alatt előzetes letartóztatásban volt fiatalok ügyeinek 36,36 %-ában az első fokú ítélet meghozatalát követően három hónapon belül, 45,45 %-ában három és hat hónap között, 18,19 %-ában hat és tizenkét hónap között hoztak határozatot. Az ügyek 81,81 %-ában a jogerős határozat az első fokú ítélet meghozatalától számított fél éven belül megszületett. Figyelemmel arra, hogy az összes ügynek csak az 52,39 %-ában jártak el ilyen időtartam alatt, alappal állítható, hogy a megyei bíróságok, mint másodfokú bíróságok a kényszerintézkedés hatálya alatt álló fiatalok terheltekkel szemben a másodfokú eljárásokat soron kívül folytatták le. A *Debreceni Ítéltábla* az előzetes letartóztatásban volt két fiatalok terhelte ügyében három és hat hónap között hozott jogerős határozatot. Az első- és másodfokú bírósági határozatok között eltelt időtartamot az ügyek területi megoszlása szerint a melléklet 26. számú táblázata tartalmazza.

Egyetlen olyan büntetőügy volt, amelyben az első fokú ítélet hatályon kívül helyezését követő megismételt eljárásban született meg a jogerős ítélet az eljárás tartama alatt előzetes letartóztatásban volt fiatalok terhelte szemben. A büntetőeljárás teljes tartama ebben az ügyben meghaladta a négy évet, a vádemeléstől a jogerős határozat meghozataláig több mint három év telt el.

D.

AZ IDŐMŰLÁS HATÁSA AZ ALKALMAZHATÓ JOGKÖVETKEZMÉNYEK MEGVÁLASZTÁSÁRA, AZ IDŐSZERŰSÉGET BEFOLYÁSOLÓ EGYÉB OKOK

A vizsgálat során megállapítható volt, hogy az ügyészek összesen 39 ügyben kifejezetten a büntetőeljárás elhúzódása miatt tettek enyhébb büntetés kiszabására, illetve intézkedés alkalmazására indítványt, mint amit a vádirat benyújtásakor indokoltnak tartottak.

A Fővárosban 14, Bács-Kiskun megyében 6, Csongrád megyében 1, Fejér megyében 2, Hajdú-Bihar megyében 5, Jász-Nagykun-Szolnok megyében 1, Komárom-Esztergom megyében 3, Pest megyében 4, Tolna megyében 3 ügyben a cselekmény elkövetése és annak elbírálása között eltelt jelentős időtartamra figyelemmel indítványozták az eredetileg indokoltnál enyhébb jogkövetkezmény alkalmazását, vagy vették tudomásul az elsőfokú bíróság ilyen jogkövetkezményt tartalmazó ítéletét.

A vizsgálat 22 olyan ügyet tárt fel, amelyben a vádemeléskor még fennálltak a fiatalkorú terhelt tekintetében a javítóintézeti nevelés alkalmazásának a törvényi feltételei, de annak indítványozására az eljárás elhúzódása miatt már nem kerülhetett sor.

A Fővárosban 1, Bács-Kiskun megyében 3, Hajdú –Bihar megyében 9, Komárom-Esztergom megyében 3, Pest megyében 5, Tolna megyében 1 ügyben a vádirat benyújtása és az elsőfokú bírósági határozat meghozatala között eltelt időtartam alatt a fiatalkorú terhelték már betöltötték a tizenharmadik, illetve a tizenkilencedik életévüket, így a javítóintézeti nevelés elrendelését a Btk. 118. §-ának (6) bekezdésében írtakra figyelemmel nem volt célszerű, illetve nem volt lehetséges indítványozni.

A fiatalkorú terheltekkel szemben indult büntetőeljárások egy részének elhúzódását a jelentésben részletezettek mellett az alábbi körülmények is befolyásolták:

- az egyes eljáró hatóságoknál hosszabb időn keresztül fennálló létszámhiány;
- az első fokú ítélet hatályon kívül helyezését követő megismételt eljárásban, a bizonyítási eljárás végén bejelentett, alaposnak bizonyult elfogultsági kifogás;
- a bírósági eljárás tartama alatt előterjesztett kegyelmi kérelem;
- az ügy tárgyalásának megkezdése előtt a hivatásos bíró személyében – esetenként többször is objektív okból bekövetkezett változás;
- az elkövetők és a bűncselekmények nagy száma;
- az ügy bonyolultsága miatti bizonyítási nehézségek.

ÖSSZEFOGLALÁS

A hazánk által is elfogadott és törvényekkel kihirdetett nemzetközi egyezmények szerint mindenkinek joga van ahhoz, hogy az ügyét a törvény által létrehozott független és pártatlan bíróság tisztességesen, nyilvánosan és ésszerű időn belül tárgyalja. Fiatalkorú esetében az elvárás szigorúbb, mert az ügynek nem csupán ésszerű időn belül, hanem késedelem nélkül történő elbírálását írja elő. Amennyiben a fiatalkorú személyi szabadságot korlátozó kényszerintézkedés hatálya alatt áll, joga van ahhoz, hogy az ügyében sürgősen döntsenek és a letartóztatása a lehető legrövidebb ideig tartson.

A vizsgálattal érintett ügyekben megállapítható volt, hogy a fiatalkorúak elleni büntetőeljárás időszerűségére vonatkozó fentiek szerinti nemzetközi ajánlások, valamint az irányadó hatályos jogszabályi rendelkezések előírásai nem mindig érvényesültek megfelelően, az eljárás soron kívüli lefolytatása követelményének az előzetes letartóztatásban lévő fiatalkorúak büntetőügyeiben gyakran nem tudtak érvényt szerezni. Az időmúlás több ügyben is hátrányosan befolyásolta az alkalmazható jogkövetkezmények megválasztását.

Az eljárások elhúzódása többször az eljáró hatóságoknak felróható olyan okokra volt visszavezethető, amelyek megfelelő értékelése és jövőbeni elkerülése az időszerűség javításának egyik alapvető feltétele. A fiatalkorúak ügyeiben eljáró hatóságoknak kiemelt figyelmet kell fordítaniuk a büntetőeljárás határidők következetes betartására és betartatására, további lépéseket kell tenni az eljárások indokolatlan elhúzódásának elkerülésére.

Tekintettel arra, hogy a fiatalkorú terheltek ügyeiben az egyszerű megítélésű és kisebb tárgyi súlyú cselekmények miatt is gyakran előfordultak hat hónapot meghaladó tartamú nyomozások, ezért fokozott figyelmet kell fordítani az ilyen ügyekben a nyomozás időszerűségének a javítására. Már a nyomozás tartama alatt indokolt bátrabban élni az eljárás gyorsítására alkalmas lehetőségekkel. Célszerű mellőzni az olyan bűncselekmények miatti nyomozást, amelyeknek a jelentősebb tárgyi súlyú bűncselekmény mellett a felelősségre vonás szempontjából nincs jelentősége. Amennyiben a terheltek cselekményének szoros összefüggése miatt az együttes elbírálás nem feltétlenül szükséges, az elkülönítés lehetőségével élve indokolt elkerülni a nagyszámú terhelteket érintő, nagy terjedelmű ügyek kialakulását. További javulást lehetne elérni a nyomozások időszerűsége és szakszerűsége terén, amennyiben a fiatalkorú terheltek ügyeiben az erre szakosodott rendőri szervezeti egységek járnának el.

Az ügyészeknek a nyomozás törvényessége feletti felügyelet és a fokozott ügyészi felügyelet gyakorlása során törekedniük kell a nyomozás iratainak alapos megismerésére, el kell kerülni, hogy a nyomozás hiányosságaira annak befejezését követően derüljön fény. Kritikusan kell vizsgálni a nyomozás határidejének meghosszabbítására irányuló előterjesztésekben írt indokok alaposágát, és adott esetben rövidebb határidő megállapításával szükséges rászorítani a nyomozó hatóságot a szervezettebb munkavégzésre. A több bűncselekmény miatt indult büntetőügyekben a vád tárgyává tett jelentősebb súlyú bűncselekmény mellett a felelősségre vonás szempontjából jelentőséggel nem bíró cselekmények miatt gyakrabban indokolt élni a vádemelés mellőzésének a lehetőségével. A társadalomra csekély fokban veszélyes bűncselekmények miatt indult eljárásokban az ügyésznek következetesen kell alkalmaznia a bírói útról elterelés jogszabályi lehetőségét.

Az elsőfokú bírósági eljárások időszerűségét előnyösen befolyásolhatná, amennyiben a fiatalkorúak ügyeiben eljáró bírák kizárólag fiatalkorú terheltek ügyeit tárgyalnák. Az elsőfokú bírósági eljárás gyorsítása érdekében kívánatos lenne, hogy a fiatalkorú terheltek ügyeiben a vádirat benyújtását viszonylag rövid időn belül kövesse a tárgyalás kitűzése, és ne forduljon elő, hogy az első tárgyalási hatánapig egy vagy akár két év is eltelik. Mindez fokozottan igaz azokban az ügyekben, amelyekben a fiatalkorú terhelte személyi szabadságot

elvonó kényszerintézkedés hatálya alatt áll. Az eljárás elhúzódásának megelőzése érdekében a megjelenést szabályszerű idézés ellenére elmulasztó személyekkel szemben minden esetben a törvényben biztosított jogkövetkezmények következetes alkalmazásával indokolt fellépni. Megfontolandó továbbá az arra alkalmas ügyekben a tanúk írásbeli vallomástételének biztosítása által az eljárások gyorsítása, valamint a nagy terjedelmű, sokvádoltas ügyek kialakulását eredményező egyesítések lehetőség szerinti elkerülésével az időszerűség javítása.